

Minna Kettunen

Rautatie - eräs kirjallinen ”huijaus”

Suomen kansakouluissa useiden sukupolvien peruslukemistoon kuului Juhani Ahon esikoisteos *Rautatie*. Sen hupaisaa tarinaa pidettiin ilmeisen yleisesti aivan totuudenmukaisena kuvauksena; niin tarkasti ja taitavasti se on kirjoitettu.

Usein kyseltiin, mistä Matti ja Liisa olivat kotoisin. Sekä Vieremällä että Varpaisjärvellä tiedettiin mielellään oikea vastaus. Vieremällä on jopa heitä esittävä veistos; Vieremältä kotoisin olleen kuvanveistäjä Eeva Ryynäsen patsas vuodelta 1989. Tarinan mukaan Matin ja Liisan esikuvat olivat vieremäläisiä ja tulivat Aholle tutuiksi perheen Kyrönniemen vuosina, ja sehän on aivan mahdollista.

Ollessani Lapinlahden kunnan kulttuuriasioiden palveluksessa 1990-luvun lopussa minulle soitti kerran iäkäs mieshenkilö Turun suunnasta. Kohteliaasti hän esitti asiansa ja pyysi saada vastauksen kysymykseen: Mille asemalle Matti ja Liisa matkustivat, lähtivätkö pohjoisen vai etelän suuntaan? Jouduin tuottamaan herrasmiehelle hämmästyksen kertoessani, että vastausta oli mahdotonta antaa, sillä koko tarina oli Juhani Ahon mielikuvituksen tuotetta. *Rautatie* nimittäin ilmestyi vuonna 1884, mutta juna saapui ensimmäistä kertaa Lapinlahden asemalle vasta 17 vuotta myöhemmin, kesällä 1901.

Raimo Puustinen, Juhani Ahon *Rautatien* kuvitusta 1973
(osa kuvasta).

Langan päästä kuului suuri hämmästys, melkein järkytys – ihan kuin soittajan maailmankuvan juna olisi suistunut raiteiltaan. Eikä ihme: olihan Matista ja Liisasta tullut osa kansallista henkilögalleriaamme samaan tapaan kuin Nummisuutarien Eskosta tai Pentinkulman Akselista ja Elinasta.

Rautatien ilmestyessä Juhani Aho oli 23-vuotias. Kirja on nuoren kirjailijan mestarillinen näyte. Elämänsä viimeisinä vuosina Aho itse mainitsi pitävänsä sitä parhaana teoksenaan.

Kirjan ilmestymisen aikoihin Aho oli opiskellut muutamia vuosia Helsingissä ja kulkenut monta kertaa junan kyydissä. Opiskelumatka Savosta oli kohtuullisen vaivalloinen: häntä kyydittiin hevosella Iisalmesta tai Kuopiosta Kouvolan lähistölle, josta pääsi nousemaan Pietarin – Helsingin junaan.

Suunnitelmat rautatien uusien yhteyksien rakentamisesta olivat vireillä, ja ilman muuta Aho oli niistä tietoinen. Rata Kuopioon saakka valmistui vuonna 1889, viisi vuotta Rautatien ilmestymisen jälkeen.

Kirjailijan vapaudella Aho yhdisteli totta ja tarua eli sijoitti tuntemansa savolaiset ihmiset tulevaisuuden visioon, teknisen uutuuden saapumisen syntymäkylälle. Rautatietä voidaan pitää siis scifi-romaanina.

Matti ja Liisa ovat jääneet elämään Lapinlahdella monissa yhteyksissä; muun muassa koulun, paikallislehden, kirkonkylän tien ja liikenneaseman nimissä. Teoksen pohjalta tehty elokuva on Suomen rakastetuimpia.

Toivottavasti itse hykerryttävä tarina ei jää lukematta. Juhani Ahon kielessä on tenhovoimaa, joka vie mennessään. Hyvän kirjallisuuden tavoin se kertoo ihmisestä jotain ajatonta, vaikka kertomus sijoittuu menneeseen aikaan.

Minna Kettunen